

Het bruینگekafte boekje *De historie van Boskoop* mag klein van formaat zijn, in de Boskoopse geschiedschrijving is het een belangrijk werk. Wie het boekje van C.L.J. Schaum in bezit heeft, koestert het. Tenminste wanneer het de originele uitgave van 1908 betreft, want het verscheen in een kleine oplage. In 1980 kwam er een herdruk van de Boskoopse drukkerij Taat. Bijna een facsimile. Uitvoering, formaat en lettertype zijn vrijwel gelijk. Er zijn in de herdruk alleen een woord vooraf en achterin wat foto's toegevoegd. De herdruk veroorzaakte zelfs nog een kleine rel, daarover straks meer.

Door Cees Bakker

CARL LUDWIG JOHANNES SCHAUM (1868-1928)

‘Een man van buitengewone bekwaam

Carl Ludwig Johannes Schaum, geboren 21 januari 1868, overleden 30 januari 1928, was in Boskoop bekend als boomkweker, leraar aan de Tuinbouwschool en grondlegger van de tuinarchitectuur. Hij was Duitser van geboorte, telg uit een familie van bierbrouwers en zag het levenslicht in Langenzersdorf (Neder-Oostenrijk). De familie verhuisde enige tijd later weer naar Duitsland waar de jonge Carl de lagere school bezocht, daarna gymnasia in Köslin en Kolberg, in het vroegere Pommeren. In 1886 verliet hij de schoolbanken met de wens officier te worden. Dat bleek een illusie want hij had een teer gestel en was in zijn jeugd vaak ziek.

Schaum vond een baan in een boekhandel, maar niet voor lang. Gezien zijn zwakke gestel was het beter in de buitenlucht te werken en Schaum werd hovenier. Van 1887 tot 1889 was hij als leerling in dienst van de hofhovenier Th. Nietner. Deze was werkzaam in de Neue Garten in Potsdam, waar toen ook de latere keizer Wilhelm II woonde. Na enkele jaren praktijkervaring te hebben opgedaan volgde Schaum een opleiding aan de befaamde tuinbouwschool in Potsdam, het latere Dahlem. Dit

instituut was de meest vooraanstaande tuinbouwschool van geheel Duitsland. Carl Schaum was hier ook lid van het studentengEZELSchap ‘Arcona’. In 1891 slaagde hij voor het eindexamen. Na deze studie werkte Schaum op verschillende tuinbouwbedrijven in Charlottenburg, Frankfurt aan de Oder, Erfurt en Wenen. In zijn vrije tijd maakte hij lange voettochten door de omgeving van deze steden en maakte, als hij genoeg geld gespaard had, reizen door Beieren, Rijnland en het noorden van Zwitserland.

Uiteindelijk vertrok hij in 1893 naar Nederland en kwam in Boskoop aan. Aanvankelijk nog wel met de intentie weer terug te zullen keren naar Wenen om zich daar te vestigen als tuinarchitect, maar in Boskoop nam zijn leven een andere wending toen hij daar Cornelia van Tol ontmoette. Zij kwam uit een familie met een boomkwekerstraditie. Schaum besloot in Boskoop te blijven en vestigde zich hier in 1895 als boomkweker. Hij had tuingrond gekocht en liet een fraai huis bouwen: Biezen 60. Hij zou hier de rest van zijn leven blijven wonen. Carl en Cornelia trouwden op 27 oktober 1897 en hij zou tien jaar later tot Nederlander genaturaliseerd worden.

Schaum gaf inmiddels op gezette tijden les aan de Tuinbouwschool en werd politiek actief voor de Christelijke Historische Kiesvereniging. Tijdens de verkiezingen in 1907 kreeg hij genoeg stemmen voor een raadszetel. Maar zijn benoeming leverde enige onduidelijkheid op omdat uit de beschikbare stukken wel bleek dat hij in Duitsland was geboren, maar nergens dat hij de Nederlandse nationaliteit bezat. De voorzitter van de raad meldde dat Schaums naturalisatie wel was bekend gemaakt in *het Staatsblad*, maar dat verzuimd was een exemplaar bij de stukken te voegen. De toelating van Schaum tot de gemeenteraad werd nog een heikele kwestie. De commissie die de geloofsbrieven van de kandidaat-raadsleden moest onderzoeken adviseerde namelijk de heer Schaum af te wijzen en de raad besloot dienovereenkomstig. Echter niet wegens zijn nationaliteit maar wegens het feit dat hij onderwijzer was. In de gemeentewet was destijds bepaald dat mensen met de betrekking van onderwijzer voor het lager en middelbaar onderwijs geen raadslid mochten worden. In die wet werd het tuinbouwonderwijs echter niet expliciet genoemd en de gemeenteraad kwam er niet uit of durfde geen besluit te nemen in deze gevoelige kwestie. Men

Plaatselijke berichten.

BOSKOOP.

UITSLAG DER VERKIEZING

voor 4 Leden van den Gemeenteraad te Boskoop op 4 Juli 1907.

Aantal Kiezers 915

Uitgebrachte stemmen 747

van welke zich vereenigden op de Heeren:

L. J. ENDTZ 314 stemmen

J. JONGEJAN 451 „

KL. VAN KLEEF Wz. 305 „

C. B. LÜNNEMANN 423 „

C. L. J. SCHAUM 450 „

Van onwaarde 4

Gekozen de Heeren:

J. JONGEJAN, C. B. LÜNNEMANN en

C. L. J. SCHAUM.

Herstemming moet plaats hebben tusschen de Heeren:

L. J. ENDTZ en KL. v. KLEEF Wz.

Bij de l.l. verkoop, gehouden door Notaris Maarschalk in het hotel „Het Wapen van Boskoop” zijn perceelen 1, 2, 3, en 5 opgehouden. Perceel 4 het huis van Erven Wijlen Ds. J. Ph. Sluyter is verkocht aan den heer van Koolbergen voor 4500 guld. Perceel 6 bouwgrond van den heer P. Koster Mz. is verkocht aan den heer L. Mohr voor 1300 gulden.

Uiterst links: de Biezen in de jaren vijftig. Links het woonhuis van Schaum met daarnaast het ouderlijk huis M.G. van Tol. In het midden een portret van Schaum. Rechts: de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen in 1907, gepubliceerd in het Boskoopisch Nieuws- en Advertentieblad. Schaum kreeg 450 stemmen.

gebruikt leerboek over tuinarchitectuur, uitgegeven door opnieuw M.A. Wiegand Bruss, een tweede druk verscheen in 1920, ditmaal een uitgave van W.E.J. Tjeenk Willink. In 1914 verscheen een verhandeling *Rhododendron, Kultur und Verwendung* (uitgave Trowitsch & Sohn, Frankfort aan de Oder) en in 1923 het boekje *Laanbomen*. Een uiterst productieve man dus, vooral wanneer we bedenken dat hij ook nog een deel van het jaar leraar tuintekenen was, later ook tuinarchitectuur, aan de Rijks-tuinbouwwinterschool in Boskoop. Alle benodigde leermiddelen voor dat onderwijs werden door hem zelf ontworpen of geschreven.

Schaum overleed op 30 januari 1928, 60 jaar oud. Aan zijn graf schetste de directeur van de school, de rijkstuinbouwconsulent ir. C.Ph. Moerlands, Schaum als een man van buitengewone bekwaamheid, toewijding en ijver. In het persoonlijke leven van Schaum stonden zijn gezin en zijn geloof – hij was lid van de Evangelisch Lutherse gemeente – centraal. Zelf leefde hij sober, maar voor zijn gezin was hem niets te veel.

Relletje rond herdruk

Zonder het van elkaar te weten werd in 1980 door twee uitgeverijen gewerkt aan een herdruk van Schaums boekje. In Alphen aan den Rijn door Repro Holland en in Boskoop door drukkerij Taat. De drukkerij van Taat, destijds net in een nieuw pand aan een verder nog te bebouwen Voorofsche-weg, was de voorzetting van Wiegand Bruss en het Boskoopse bedrijf wilde de herdruk presenteren tijdens het jubileum dat jaar (60 jaar) en de verhuizing naar het nieuwe pand. Voor de herdruk was al enkele jaren voorbereidend werk gedaan. Repro Holland was van plan het boekje opnieuw uit te geven met een levensbeschrijving van Schaum, geschreven door de historicus Dr. A. Scheygrond. Deze legde daarvoor contact met de dochters van Schaum. Dat deed ook directeur J. Taat toen hij informeerde naar een foto van de schrijver en vernam toen dat Repro Holland eveneens een herdruk wilde uitgeven. Een pijnlijke kwestie, temeer omdat de dochters van Schaum eerder al beide uitgevers mondeling toestemming hadden gegeven voor een herdruk. Taat was echter al verder gevorderd en het Alphense bedrijf haakte af. De kwestie werd in de regionale pers breed uitgemeten. Jammer was natuurlijk wel dat de levensbeschrijving van Schaum, die door Scheygrond inmiddels was afgerond, ongebruikt bleef. Hij weigerde opname in de Taat-uitgave. Zijn tekst is echter wel gebruikt als basis voor dit artikel. ♣

heid, toewijding en ijver'

besloot af te wachten tot welke conclusie Gedeputeerde Staten zouden komen. Met nadruk werd gesteld dat de persoon Schaum zelf absoluut niet ter discussie stond. Gedeputeerde Staten hielden zich vervolgens aan de wet en wezen de kandidatuur van Schaum af. Daarop werd nog beroep ingesteld en de kwestie sleepte zich tot de Raad van State met als uiteindelijk resultaat – het is dan al 1908 – een Koninklijk Besluit. Het tuinbouwonderwijs werd gerekend tot middelbaar onderwijs en Schaum mocht geen raadslid worden. Of hij er rouwig om was weten we niet. Waarschijnlijk niet, want hij had ook andere bestuursfuncties en was daarnaast als amateur-historicus uiterst actief. In 1908 verscheen immers *De historie van Boskoop*. Een uitgave van drukker M.A. Wiegand Bruss in de Nieuwstraat. Het eerste gedegen boekje over de geschiedenis van het dorp, en hij heeft er veel onderzoek voor verricht. Zeer opmerkelijk voor iemand die pas een jaar Nederlander was. In 1916 volgde het boek *Geschiedenis der tuinkunst*, uitgegeven door W.E.J. Tjeenk Willink in Zwolle.

Over zijn boekje *De historie van Boskoop* was Schaum bescheiden. Het was slechts een schets. De uitgave zou nuttig zijn voor

degenen die belang stellen in het verleden van Boskoop. “Deze schets toont ons, tot welk een grooten bloei ons vroeger zoo nietig dorpje kwam, door den onvermoeiden ijver der ingezetenen”, aldus Schaum in het voorwoord. “Mijn doel met dit boekje is dan ook niet zozeer om een volledige kroniek, dan wel een leesboekje voor Boskoop’s ingezetenen te geven.” Carl Schaum ging, naast zijn gezin – het echtpaar kreeg drie dochters – steeds meer tijd besteden aan het bestuderen en schrijven van zowel historische als tuinbouwkundige werken. Tijd voor zaken – de boomkwekerij – had hij daardoor steeds minder. In 1927 verkocht hij zijn kwekerij aan Th. Brans en in dat jaar maakte hij ook zijn laatste zakenreis naar Duitsland. In 1922 verscheen van zijn hand een boekje over de tuinkunst bij de Hellenen en een jaar later in Duitsland – en in het Duits – een boek over de tuinkunst bij de oude Grieken. Geheel ander van aard was een novelle over de eerste christenvervolgelingen, getiteld *Voor den leeuwen, een verhaal uit den tijd van Keizer Vespasianus*, uitgegeven door J.N. Voorhoeve in 's-Gravenhage.

Over tuinbouwkundige onderwerpen schreef Schaum in 1912 een destijds veel-